

โครงการวิจัย "การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" (ภาค 2)

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 2 ดำเนินการในช่วง 1 กรกฎาคม 2545 ถึง 30 มิถุนายน 2548 ด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยเป็นการวิจัยต่อเนื่องจากโครงการวิจัยภาคแรกในช่วง 3 ปีก่อนหน้านั้น ทั้งนี้โครงการฯ มีวัตถุประสงค์ที่จะนำทรัพยากรการวิจารณ์มาใช้ประโยชน์ทั้งในรูปของการศึกษาในระบบและการศึกษาสำหรับประชาชน ศึกษาภาวะการรับการวิจารณ์ พัฒนาความสามารถด้านการวิจารณ์ให้แก่ผู้สนใจ และปรับการวิจารณ์ให้เป็นกิจสาธารณะอันจะช่วยปลุกความสำนึกในพลังทางปัญญาของการวิจารณ์ในสังคมไทย

จากรากฐานของโครงการภาคแรกที่ทำให้น้ำหนักต่อทรัพยากรการวิจารณ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยการคัดสรรงานวิจารณ์ตัวอย่างที่ทรงพลังทางปัญญามาศึกษาและวิเคราะห์ไว้แล้วใน 4 สาขา คือ วรรณศิลป์ ทศนศิลป์ ศิลปะการละคร และ สังคีตศิลป์ โครงการภาค 2 เน้นวิธีการของ การวิจัยและพัฒนา โดยมุ่งขยายขอบเขตของทรัพยากรการวิจารณ์ด้วยการสร้างประสบการณ์ในรูปของการเสวนา การประชุมระดมสมอง การสัมมนาทางวิชาการ และการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ อันเป็นการสร้างประชาคมและเครือข่ายของผู้สนใจกิจกรรมการวิจารณ์ ทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ เนื้อหาของกิจกรรมส่วนหนึ่งเป็นงานศิลปะที่ได้รับการนำเสนออยู่แล้ว อีกส่วนหนึ่งเป็นงานต้นแบบที่คณะผู้วิจัยเชื่อเชิญให้ศิลปินสร้างขึ้นเป็นการเฉพาะในกรอบของมโนทัศน์ทางศิลปะบางประการเพื่อเป็นการกระตุ้นให้มีการแสดงออกซึ่งทัศนะวิจารณ์

การดำเนินการวิจัยในลักษณะดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นการแสวงหาความรู้และการสร้างความรู้ในลักษณะหนึ่ง โดยที่คณะผู้วิจัยทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดความรู้ จัดการ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ แม้ว่าการดำเนินงานจะเป็นไปในรูปของมุขปาฐะเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่คณะผู้วิจัยก็สามารถสกัดเอาแก่นความรู้ออกมาในรูปของข้อสรุปรวม หลักการ มโนทัศน์ และทฤษฎี อันเป็นรากฐานของการสร้างผลงานในรูปของหนังสือด้านการวิจารณ์รวม 13 เล่ม ซึ่งส่วนหนึ่งได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วและอีกส่วนหนึ่งกำลังดำเนินการอยู่ นับว่าประสบการณ์ด้านการวิจารณ์ได้รับการปรับให้เป็นสมบัติสาธารณะอันน่าจะส่งผลกระทบในระยะยาวได้

คณะผู้วิจัยได้รับประโยชน์เป็นอันมากจากการดำเนินการของโครงการย่อยในด้านการวิจัย การรับการวิจารณ์ อันเป็นการดำเนินงานภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับงานวิจารณ์ในสาขาทั้งสี่ ผลการวิจัยให้ความกระจ่างในด้านของภาวะการรับงานวิจารณ์ในยุคปัจจุบัน อันบ่งชี้ถึงข้อดีและข้อด้อยที่อาจมีนัยเกินเลยจากกรอบของการวิจารณ์ศิลปะและให้ภาพทั่วไปของสังคมร่วมสมัยได้ ปัญหาการรับการวิจารณ์ส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้รับจำนวนมากขาดโอกาสที่จะสัมผัสกับงานศิลปะโดยตรง จึงขาดโอกาสที่จะแสดงทัศนะวิจารณ์ไปด้วย นอกจากนั้นวัฒนธรรมการอ่านโดยทั่วไปก็ถดถอยลง แม้จะยังมีผู้รับจำนวนหนึ่งที่รักษาความสามารถในการอ่านความเรียงเชิงวิจารณ์เอาไว้ได้ ในขณะที่เดียวกันผู้รับที่

เป็นผู้ปฏิบัติงานศิลปะส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการวิจารณ์และเรียกร้องให้นักวิจารณ์มุ่งมั่นสร้างงานวิจารณ์ต่อไปเพื่อประโยชน์ของสังคม นอกจากนี้ผลการวิจัยของโครงการวิจัยภาค 2 ยังยืนยันข้อสรุปของโครงการภาคแรกว่า ทั้งสื่อและทั้งระบบการศึกษาที่เป็นทางการไม่เอื้อต่อการพัฒนาการวิจารณ์เท่าที่ควร

ข้อสรุปทั่วไปของโครงการวิจัย การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค 2 จึงเป็นว่า แนวทางการพัฒนาการวิจารณ์ในสังคมร่วมสมัยควรใช้ทั้งรูปแบบที่เป็นมุขปาฐะและที่เป็นลายลักษณ์ และมีความจำเป็นที่จะต้องให้น้ำหนักในเรื่องของ "มหาชน" หรือ "สาธารณชน" เสียใหม่ โดยไม่เน้นจำนวนหรือปริมาณ หากแต่มุ่งสร้างประสบการณ์การวิจารณ์ที่เข้มข้นในกลุ่มผู้สนใจที่อาจเรียกได้ว่าเป็นต้นแบบของการสร้างประสบการณ์ (heuristic model) ซึ่งน่าจะนำไปขยายผลโดยกลุ่มอื่นหรือในวาระอื่นได้ การที่นักวิจารณ์ได้สัมผัสกับงานต้นแบบที่กระตุ้นปัญญาความคิดอาจเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดงานวิจารณ์ที่ดี แต่ผู้วิจารณ์อาจจะต้องมองไกลไปกว่าประสบการณ์ตรงในแต่ละครั้ง และมุ่งแสวงหาความหมายและคุณค่าที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์อันหลากหลาย เพื่อที่จะได้ข้อสรุปรวมอันสามารถสื่อความกับผู้รับในอนาคตได้ เพราะหน้าที่ของนักวิจารณ์ที่ดีก็คือการสื่อความกับอนาคตนั่นเอง

Research Project

"Criticism as an Intellectual Force in Contemporary Society" (Phase 2)

ABSTRACT

The research project **Criticism as an Intellectual Force in Contemporary Society (Phase 2)** operated from 1 July 2002 to 30 June 2005 under the aegis of the Thailand Research Fund (TRF), being a sequel to Phase 1 of the same project launched 3 years earlier. Its objectives include the application of critical resources in the framework of formal education as well as education for the public, the study of the reception of criticism, the development of critical ability among those interested and the forging of criticism into a public act which should awaken the awareness of the intellectual force of criticism in Thai society.

On the basis of Phase 1 of the research which put great emphasis on the written mode of criticism, as exemplified in the Anthologies with analytical commentaries in 4 areas, namely literary, art, theatre and music criticism, Phase 2 stresses the importance of *research and development* and aims at extending the parameters of critical resources to include such activities as panel discussions, brain-storming sessions, seminars and workshops, that contribute towards creating communities and networks of those interested in criticism, both Thai and foreign. The subject matter of these activities is partly derived from artistic works presented to the public, while other works are specifically created by artists invited by the research project to respond to certain mutually agreed concepts with the express purpose of soliciting critical reactions.

These research and development methods can be considered as a process of knowledge-seeking and knowledge-generating, whereby the researchers assume the responsibility of animating, managing, analyzing, synthesizing and disseminating knowledge. Although the preferred mode of operation is mostly oral, the researchers manage to glean from these activities certain general conclusions, principles, concepts and theories that can serve as a basis for 13 volumes of collected essays and monographs, some already published and some under preparation. In this way, critical experiences can constitute public knowledge that may have long-term impact.

The researchers have benefited greatly from the sub-project on the *reception of criticism*, based mainly on the views expressed by interviewees in the 4 areas. The research results throw light on the present state of critical reception that points to the strengths and weaknesses, not only of the culture of criticism but also of contemporary Thai society in general. The problems besetting critical reception are partly attributable to the paucity of public access to works of art, which in turn results in the impoverishment of critical expression. Besides, reading culture has stagnated, although there still exists a small pool of recipients capable of comprehending and appreciating the critical discourse. On the productive side, a fair number of practising artists value criticism highly and demand that critics continue to render useful service to society. All in all, Phase 2 of the research does confirm the findings of Phase 1 that both media and academia are not sufficiently supportive of criticism.

The general conclusion of the research **Criticism as an Intellectual Force of Contemporary Society (Phase 2)** points in the direction that both the oral and the written modes of criticism should be encouraged and that it is necessary to reinterpret the concept of “public” in such a way as to avoid any notion of quantity. What is preferable is the ability to create highly charged critical experiences among those interested that can serve as heuristic models, to be replicated and extended on future occasions and under different environments. That critics come into contact with spiritually and intellectually inspiring works of art may be a precondition of good criticism, but they should look beyond any individual first-hand experience in order to arrive at a more general level of meaning and value based on multi-faceted and multi-layered experiences. Only in this way will they be in a position to speak to future generations, and it is imperative that they speak to future generations.
